

2020 májusi mérnök évfordulók, emlénapok **+ programok**

A korona-vírus járvány miatt valamennyi korábban meghirdetett szakmai-program lemondásra került!

1. – 160 éve született Zielinski Szilárd mérnök

Mátészalkán született Zielinski Szilárd (1860-1924) építőmérnök, műegyetemi tanár, a magyarországi vasbetonépítés meghonosítója. Tanulmányait a Budai Főreál-tanodában, majd Pesten, a Műegyetemen végezte, ezt követően 1888-ig állami ösztöndíjjal Németországban, Angliában és Franciaországban tanult, illetve Párizsban dolgozott az Eiffel-cégnél. 1889-től mérnöki irodát nyitott Budapesten, és elsősorban hídtervezéssel és vasúti nyomjelzéssel foglalkozott. Ekkoriban még főleg vasszerkezeteket alkalmazott. 1897-től lett tanár a Műegyetemen. A XIX. sz. második felében London, New York, Chicago és Párizs metróépítési lázban égtek, 1897-re Zielinski Szilárd is megalkotta a budapesti „Magyar Metropol Vasút” tervét. Meghatározta az észak-déli és a keleti-nyugati főirányokat is. Így a mérnökök közt ő volt az első, aki a metróhálózati építési tervekért műszaki doktori címet kapott. Megismerve François Hennebique (1841-1921) francia mérnök vasbetonépítésre vonatkozó szabadalmát, további mérnöki munkájában, az országban elsőként szorgalmazta a vasbeton szerkezetek alkalmazását. Kezdetben francia tervek alapján és francia munkások alkalmazásával dolgozott, majd már saját tervek és szegedi munkások segítségével függetlenítette magát. Mérnöki munkássága mellett éveken át küzdött a Mérnöki Kamara megalakításáért. Első javaslatát 1900-ban nyújtotta be, de 1923-ig kellett várnia, amíg a Budapesti Mérnöki Kamara megalakulhatott, melynek ő lett első elnöke. Munkásságának és emlékezetének tiszteletére a Magyar Mérnöki Kamara választmányi ülése 2000. január 19-én megalapította a Zielinski Szilárd-díjat.

3. – 150 éves az Országos Meteorológiai Szolgálat – 2020

Az Országos Meteorológiai Szolgálat (OMSZ) a meteorológiával kapcsolatos kormányzati feladatok ellátásáért felelős, hazánk teljes területére kiterjedő tevékenységet folytató központi költségvetési szerv. Mai nevén 1968-1970-ben alakult az Országos Meteorológiai Intézetből (1950-1970). Ennek jogelődje az 1870. május 3-án alapított Magyar Királyi Meteorológiai és Földdelejtességi Intézet volt, és első igazgatójának Schenzl Guidó (1823-1890) bencés rendi szerzetest, meteorológust választották meg. Jelenleg az OMSZ feladat és hatáskörét a 277/2005. Kormányrendelet határozza meg. A tradíciónak megfelelően a Szolgálat meteorológiai adat-, információgyűjtő és elemző szervezet, amely az utóbbi évtizedekben egyre inkább információszoigálatató szervezetté is vált. Ennek megfelelően a Szolgálat hazánk területén szinoptikus mérő- és észlelő hálózatot működtet, magas-légköri rádiószondás méréseket biztosít, működteti a meteorológiai radarhálózatot és a villámlokalizációs-rendszert, biztosítja ezen információk begyűjtését, ellenőrzését, feldolgozását, a meteorológiai adatbázis fenntartását, folyamatos feltöltését. Időjárás elemző és előrejelző tevékenységet folytat, amelyhez nemzetközi előrejelzési központokban elérhető legkorszerűbb előrejelzési produktumokat és saját futtatású előrejelzési modelleket használ fel. Mindezen tevékenységek végzéséhez szükséges és a tevékenységek eredményeként létrejött információk cseréjére fenntartja és fejleszti a Meteorológiai Világszervezet (WMO) és a Nemzetközi Polgári Repülési Szervezet (ICAO) által koordinált telekommunikációs

csatornák magyar szakaszát, gondoskodik a hazai meteorológiai adatoknak a nemzetközi távközlési rendszerbe való beadásáról és a hazánkat érintő adatok elvételéről és feldolgozásáról. A felsorolt feladatok magas szintű ellátásának érdekében az OMSZ kutató-fejlesztő tevékenységet is végez. E tevékenységek eredményeként az OMSZ élet-és vagyonvédelmi tevékenységeket lát el: időjárási katasztrófa - előrejelzés, balatoni és velencei-tavi viharjelzés, vegyi- és nukleáris szennyeződés terjedésének előrejelzése, biztosítja egyes államigazgatási intézmények, valamint az állam által felügyelt szervezetek és tevékenységek - együttműködési megállapodásban szabályozott - meteorológiai kiszolgálását. Ezen kívül kereskedelmi jellegű szolgáltatási tevékenységet is végez.

3. – Anyák napja

Május első vasárnapján minden magyar gyermek és felnőtt köszönti édesanyját. Az első megemlékezést 1925-ben szervezték, a májusi Mária-tisztelet hagyományaival összekapcsolva. 1928-ban már miniszteri rendelet sorolta a hivatalos iskolai ünnepélyek közé az Anyák napját. Az ókori Görögországban már ünnepelték Rheát, az istenek anyját. Angliában, 1600-as években, a húsvétot követő 4. vasárnap ünnepelték Máriát, Jézus anyját és ezzel együtt az édesanyákat is. Az Amerikai Egyesült Államokban először 1872-ben ünnepelték meg Bostonban az anyák napját. Az ünnepet mai napig különböző időpontokban tartják világszerte, főleg a májusi hónapoz igazodva. Ami biztos, hogy az arab világtól, a távol keletig, Amerikától Európáig mindenhol megünneplik valamilyen formában az édesanyákat.

4. – 210 éve született Margitay Gábor mérnök

Hajdúböszörményben született margitfalvi Margitay Gábor (1810-1889) honvédmérnök-kari őrnagy, később uradalmi építésmérnök. Az építészeti és mérnöki szakra való hivatását követve, 1833-tól a pesti egyetemen végezte tanulmányait. 1841-ben a nagyváradi kerületi királyi építészeti hivatalhoz királyi építészeti rajzolómérnöknek alkalmazták. Innét hasonló minőségben Aradra helyeztetett át. 1848-ban a magyar kormány szolgálatába állott és hasznos szolgálatokat tett különösen Arad körül. A világosi napok után Jankafalvára menekült. 1851-ben Nagyváradon elfogták és 1855-ig az ideiglenes kataszternél volt beosztva. 1856. március 23-án lemondott hivataláról és több uradalomban végzett mérnöki munkát. 1870-ben a borszéki gyógyfürdő-intézet rendezése és kiépítése céljából hat évre rendszeresített mérnöki állásra választott meg. Később uradalmi építészeti mérnök lett a Bihar megyei Élesden.

6. – 90 éve született Pázmándi Margit építész

Budatétényben született Pázmándi Margit (1930-1995) kétszeres Ybl-díjas építész, sok középület tervezője. A budai Szent Margit Intézetben tett érettségi után a Műegyetem Építészkar mellett a Képzőművészeti Főiskolára is jelentkezett, szobrász szeretett volna lenni. Mindkét felvételi sikeres volt, és csak édesapja pragmatizmusának volt köszönhető, hogy végül az építészettel választotta hivatásául. Gulyás Zoltán, Jurcsik Károly és Arnóth Lajos évfolyamtársaként kapott diplomát 1952-ben, majd rövid kitérő után a Középület-tervező Intézetben, Rimanóczy Gyula műtermében dolgozott 9 évig, majd az ÁÉTI-be ment át. Ebben a tervezőirodában készítette legnagyobb és legismertebb műveit, egészen nyugdíjazásáig itt dolgozott. Főbb ismert művei: a Budai Ifjúsági Park, a Hegyalja út 1. alatti OTP társasház, a Kútvolgyi úti rendelőintézet, majd kórház, és a balatonfüredi Annabella Szálló.

10. – 320 éve született Mikoviny Sámuel mérnök

Ábelfalván született Mikoviny (Mikovini) Sámuel (1700-1750) mérnök, matematikus, térképész, a tudományos térképészet első magyar művelője, a selmecbányai Bányászati Akadémia elődjének, a Bányatisztképző Intézetnek első professzora. A XVIII. század jelentős polihisztora, a magyar és a szlovák nemzet büszkesége, szerteágazó tevékenysége nagy hatással volt a tudományos életre, ő tekinthető a magyar térképészet megalapítójának, nagy jelentőségűek folyószabályozási és mocsár-lecsapolási munkái, továbbá úttörő szerepet játszott a hazai műszaki felsőoktatás megteremtésében. Azok közé az alkotók közé tartozik, akiknek a művei mind a mai napig időtállóak. Háromszáz éve – a török háborúban és a kurucok szabadságharca után a nyomorúságba süllyedt és pusztasággá vált Magyarországon született. S bár polihistor volt, az új ország-építő és tudós generáció tagjaként a térképkészítésben alkotta a legmaradandóbbat. A magyar földmérés történetében ő tekinthető a tudományos kartográfia hazai megalapítójának. A XIX. század előhírnökeként, korát többszörösen megelőzve, üstökösként alkotott maradandót Mikoviny Sámuel. Jelentőségét, nagyságát a természettudományok és a technika történetében még ma sem lehet pontosan felmérni. Latin és német nyelvű tanulmányai a bányászat, a kohászat és a kartográfia területén egyaránt példamutatók. Ő vetette fel a topográfiai térképek készítésének szükségességét. Korai halála miatt nagyszerű terveinek csak a töredékét tudta megvalósítani, mégis a magyar történelem kiemelkedő tudósaként, mérnökeként tartják számon. Társaival vízemelő- és bányagépeket szerkesztett, ezeket megvalósították, és a hazai bányákban használták.

13. – 120 éves a Magyar Elektrotechnikai Egyesület

1900. május 13-án alakult a Magyar Elektrotechnikai Egyesület (MEE). Alapításban, az egyesületi munka irányításában – többek között – részt vállalt: Bláthy Ottó Titusz, Déri Miksa, Kandó Kálmán, Liska József, Pattantyús Á. Géza, Zipernowsky Károly, Verebély László és Straub Sándor. A MEE története szorosan kapcsolódik a magyar elektrotechnika, villamos ipar kialakulásához és annak fejlődéséhez.

„Az Egyesület hazánk egyik olyan nagy múltú szervezete, amely alapításától kezdve 120 igen viszontagságos évet élt át és élt túl. Nem törte meg a két világháború, a gazdasági válság, a forradalom, a rendszerváltás, átvészelte a nehéz éveket és kivirágzott a szebb időszakokban. Az alapítók és vezetők olyan nagyszerű tudós szakemberek, mérnökök, feltalálók, oktatók voltak, akik kiemelkedő szerepet játszottak nemcsak a hazai, hanem a világ mérnöki és tudományos fejlődésében is. Köszönet és tisztelet illeti meg elődeinket, kitartó munkájukat és hitüket az egyesületben, az egyesületért. Tőlük tanulhattuk és kaptuk örököül, hogy jó ehhez a szakmai közösséghez tartozni, az elektrotechnikát szeretni, a tudományért tenni, barátságokat építeni és ápolni, egymásnak önzetlenül segíteni. Az ő emléküik legyen erős kapocs szakmai közösségünkben ma is! Örökségünk kötelez bennünket Őseink szándékának továbbvitelére, szándékaik, céljaik adaptálásával mai kor igényeinek megfelelően. Az Elektrotechnika 2020-as lapszámaiban cikkek, megemlékezések által szeretnénk az Egyesület gazdag múltját, a közös sikereket, értékeket, felhalmozott szaktudást felidézni. Emlékezzünk, ünnepeljünk együtt, boldog születésnapot MEE! A MÚLT KÖTELEZ!” – olvasható a mee.hu linken elhelyezett „120 éves a MEE” című cikkben.

17- 19. – Távközlés, az internet és a tömegtájékoztatás világnapjai

A távközlési világnapot annak emlékére tartják, hogy 1865. május 17-én Párizsban húsz ország képviselői aláírták a Nemzetközi Távíró Egyezményt. A technika fejlődése nyomán 1925-ben megalakult az International Telecommunication Union (ITU). A genfi székhelyű ITU 1947-től immár az ENSZ szakosított szervezete. Az internet világnap május 18-án van, a tömegtájékoztatás világnapja május 19-én zárja világszerte az idei megemlékezéseket.

18. – 120 éve született Ratkovszky Ferenc mérnök

Sopronban született Ratkovszky Ferenc (1900-1965) Kossuth-díjas gépészmérnök, elektrotechnikus, műegyetemi magántanár, akadémikus, a Kandó-mozdony továbbfejlesztője. A huszadik század első évtizedeiben lezárult a nagy elektrotechnikai felfedezések korszaka. A fejlesztés elsősorban a teljesítmények, illetve a feszültség-szintek növelésére, valamint a berendezések tökéletesítésére irányult. Bláthy Ottó Titusz környezetében ekkorra felnőtt egy új mérnökgeneráció. Közülük Ratkovszky Ferenc a transzformátor-szerkesztés, és feszültség-szabályozás, valamint a nagyvasúti villamos vontatás területén végzett kiemelkedő munkát, később az országos villamosenergia-rendszer kiépítésében alkotott maradandót. Feszültség-szabályozó találmányáért elnyerte a Magyar Tudományos Akadémia Berzeviczy-díját. Irányításával épült a Mátravidéki Hőerőmű, a fővárosi 120 kV-os energiarendszer és több más fontos létesítmény.

18. – Múzeumi világnap

A Múzeumok Nemzetközi Tanácsának (International Council of Museums - ICOM) 1977-ben Moszkvában megtartott konferencián határozták el, majd 1978. május 18-án ünnepelték először a Múzeumi világnapot (International Museum Day).

19. – 90 éve született Kálmán Rudolf Emil mérnök

Budapesten született Kálmán Rudolf Emil (1930-2016) villamosmérnök, aki 1943-ban kivándorolt az Amerikai Egyesült Államokba. Mind alap (bachelor), mind mester (master) fokozatát a Massachusetts Institute of Technology (MIT) egyetemen szerezte. Doktorátusát 1957-ben, a New York Városi Columbia University egyetemen fejezte be. Matematikusként dolgozott 1958-tól 1964-ig a Baltimore-i Matematikai Kutató Intézetben; ezután professzorként a Stanford Egyetemen, 1964-től 1971-ig; 1971-től 1992-ig a Floridai Egyetem „Rendszerek Matematikai Elmélete Központjának” kutató professzora és igazgatója. Svájcban is dolgozott (1973 óta, nyugalomba vonulásáig), mint a zürichi Svájci Szövetségi Technológiai Intézet vezetője. Gazdag oktatói és kutatói tevékenységének köszönhetően több neves tudományos intézet is tagjává választotta: Egyesült Államok Nemzeti Akadémiája; az Amerikai Nemzeti Mérnöki Akadémia, az Amerikai Művészeti és Tudományos Akadémia, külső tagja a magyar, az Orosz és a Francia Tudományos Akadémiájának. Számos kitüntetést is kapott: Becsületérem IEEE (amerikai mérnöki egyesület) 1974; ugyancsak előbbtől 1984-ben megkapta a századik fennállásának emlékére kibocsátott érmet, 1985-ben pedig egyike volt a Kyoto-Díj kitüntetettjeinek, melyet a japán Nobel-díjként is emlegetnek. Talán a legfontosabb, korszakalkotó találmánya, az ún. Kálmán–Bucy-szűrő, melyet Richard S. Bucy amerikai mérnökkel dolgozott ki. Ennek segítségével eltávolítható a zaj a hasznos információból,

helyreállíthatóak hiányos mérési adatok, az elektronikuspörgettyű rendszerek nélkülözhetetlen tartozéka. A találmány kidolgozásában óriási szerepe volt Kálmán Rudolf magas matematikai tudásának. Feltétlenül meg kell említenünk hozzájárulását a lineáris és nemlineáris ellenőrző és vezérlő rendszerek elméletéhez és üzemeltetéséhez. Igaz, hogy találmányát eleinte nem fogadta osztatlan lelkesedéssel a mérnök-társadalom, de idővel a szakma meggyőződött ennek hasznáról, miután látogatást tett a NASA amesi Kutató Központjában (Ames Research Center), 1960-ban, ahol később találmányát felhasználták az Apollo-programban, a NASA űrkompozitokban, a tengeralattjárókban, az űrhajókban és az űrfegyverekben. Érdemei betetőzésekként az Amerikai Egyesült Államok elnöke, Barack Obama, 2009. október 7-én, átnyújtotta neki a Tudomány Nemzeti Érmét (National Medal of Sciences), amely ott a legmagasabb tudományos kitüntetés.

21. – Honvédelem napja

1992-től minden év május 21-e a magyar honvédelem napja, mely napon Buda várának 1849-es bevételére emlékeznek. A várnegyedben található Dísz téren emelték 1893-ban a Honvéd-szobrot a budai hősök emlékére. A szobor egy zászlót tartó, harcra rohanó fiatal katonát mintáz, a talapzaton található felírás: „1849. május 21. Szabad hazáért!”.

21. – 120 éve született Padányi-Gulyás Jenő mérnök

Técsőn született Padányi-Gulyás Jenő (1900-1982) építészmérnök, egyebek közt a Budapest kelenföldi autóbusszgarázs tervezője, aki írással és szerkesztéssel is foglalkozott. 1941-44. között ő szerkesztette az Építészet című szaklapot. 1945-ben az USA-ba emigrált, ott létrehozta a Magyar Mérnökök és Építészek Világszövetségét, melynek elnöke lett.

22. – 100 éve született Oláh György kémikus

Budapesten született Oláh György (1920-2017) magyar Corvin-lánccal kitüntetett, Széchenyi-nagydíjas vegyészmérnök. 1956-ban Kanadába, majd az USA-ba ment, ott előbb a Case Western Reserve University, majd az University of Southern California professzoraként dolgozott. Szerteágazó a munkássága a modern kémia területén. Legfontosabb eredménye az 1994. évi kémiai Nobel-díjjal jutalmazott „hozzájárulása a karbókationok kémiájához”. Munkái döntötték meg a szén négyvegyértékűségének dogmáját, új utakat nyitottak a szénhidrogének előállítására.

22. – 110 éve született Barta István mérnök

Budapesten született Barta István (1910-1978) villamosmérnök, egyetemi tanár, akadémikus, a hazai telekommunikáció oktatásának egyik meghatározó egyénisége. Nevéhez fűződik az 1939-ben általa alapított Tungstam televízió kísérleti laboratórium és a rádiócsőgyártás fejlesztése, az 1946-os Hold-radar kísérlet, 1948-tól az Orion műszaki igazgatójaként rádiókészülék fejlesztés, valamint egyik alapítója a Távközlési Kutató Intézetnek.

24. – Menedzser-asszisztensek, titkárnők napja

A titkári, titkárnői beosztás és hivatás megbecsülése még ma is nagyon változó, aminek legfőbb oka a korábban beidegződött előítélet. Napjainkban egyre fontosabbá válik az információ, így érdemes odafigyelni a nálunk is meghonosított menedzser-asszisztens napra.

28. – 160 éve született Nuricsán József vegyész

Szamosújváron született Nuricsán József (1860-1914) vegyész, tanár. A Budapesti Egyetem kémiai intézetének, majd a Földművelésügyi Minisztériumnak volt munkatársa. 1903-ban a Magyaróvári Királyi Gazdasági Akadémia kémiai tanszékének, s egyben a Vegykísérleti Állomásnak is vezetője lett, az MTA tag Kosutány Tamás helyére nevezték ki, akit az Országos Kémiai Intézet élére helyeztek. Az állomás elsődleges feladata a mezőgazdasági kémia fejlesztése volt, de emellett mezőgazdasági termékek és műtrágyák vizsgálatával is foglalkozott. Magyaróvári tartózkodása alatt a város egyik közkedvelt, színes egyéniségévé vált, aki lelkesen részt vett a helyi közéletben, és akit a Széchenyi Kör is elnökévé választott. 1913 januárjában áthelyezték Budapestre az Országos Kémiai Intézethez, annak egyik vezető személyisége lett. A magyar szakoktatás és kutatás egyik kiemelkedő alakja volt, elsősorban vízkémiai kutatásai voltak jelentősek, de tanulmányozta az arzén méregtelenítésére alkalmas vegyi anyagokat, foglalkozott a fémek fizikai tulajdonságaival, a városi hulladékok hasznosításával és a szennyvizek felhasználásával is. Hézagpótló tankönyveket és több tanulmányt írt hazai és külföldi kiadványokba.

29. – 100 éve született Harsányi János tudós

Budapesten született Harsányi János (1920-2000) magyar származású észak-amerikai közgazdász, a játékelmélet, azon belül pedig főként a nem kooperatív információs játékok, az úgynevezett Bayesian-játékok kutatója, illetve azok közgazdaságtanon belüli alkalmazásának megteremtője. John Charles Harsányi fontos hozzájárulást nyújtott a játékelmélet és a gazdasági érvelés alkalmazásához a politikai és erkölcsi filozófia terén (konkrétan az utilitarizmus etika szempontjából), valamint döntő jelentőségű volt egyensúlyelemzés tanulmányozása során elért eredménye. Munkája eredményeként John Forbes Nash-sal és Reinhard Selten-nel megosztva megkapta az 1994-es közgazdasági tudományos Nobel-díjat. Marx György szerint ő is egy volt a marslakók közül. Az „információ közgazdaságtanának” kutatásához alapokat teremtő tudósként tartják számon.

Felhasznált irodalom:

- *Évfordulóink a műszaki és természettudományokban – MTESZ Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága sorozatának kötetei*
- *História – Tudósnaplár - Természettudósokhoz kapcsolódó évfordulók - tudosnaplár.kfki.hu*
- *Nagy Ferenc szerk.: Magyar tudóslexikon A-tól Zs-ig – 1997. – BETTER – MTESZ – OMIKK*
- *Kenyeres Ágnes szerk.: Magyar Életrajzi Lexikon I-IV. – 1967-1990. – Akadémiai Kiadó*
- *Egyéb életrajzi és műszaki források*

Készítette: Sipos László József villamosmérnök, minőségügyi szakmérnök